

A MAGYAR GAZDASÁG MOZGÁSTERÉNEK VÁRHATÓ ALAKULÁSA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ EU-INTEGRÁCIÓRA

Miként függ össze a magyar gazdaság kiegyensúlyozott, tartós növekedése, az export emelkedése EU-integrációs törekvéseinkkel? A kulcskérdés a magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének növelése. Ehhez számos, sokoldalú gazdaságirányítási intézkedés megtételére van szükség, amelyek együtt elősegíthetik európai integrálódásunkat – veszi sorra a tanulmány szerzője a vállalatok jövőbeli mozgásterét meghatározó külső feltételeket.

A külgazdaság-érzékeny magyar gazdaságban a stabilizáció, a fejlődés, a modernizáció döntő mértékben függ a külpiaci fejleményektől, a gazdaság külső mozgásterétől és a vállalkozók külgazdasági teljesítményétől. A magyar külgazdasági stratégiának ezért sarkalatos pontja a magyar áruk piacrajutási feltételeinek javítása, kereskedelmi és integrációs kapcsolataink elmélyítése, valamint a magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének növelése.

A magyar gazdaság EU-integrációja szempontjából is kiemelten fontos a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés, az export tartós emelkedése, vagyis exportorientált gazdaságpolitika megvalósítása. A Magyarország és az Európai Unió közötti gazdasági kapcsolatokban a kilencvenes évekig a kereskedelmi kapcsolatok domináltak. A kilencvenes évek elején egy oldalról a Szovjetunió szétesése, más oldalról a társulási szerződésben kiharcolt aszimmetria nyomán piaci súlypontváltás következett be, az EU-tagországaival dinamikusan nőtt a kereskedelmi forgalom. Ennek és a Közösség 15 tagra való bővülésének a következményeként – mintegy húsz százalékponttal 65 %-ra – emelkedett az Unió részesedése a magyar exportban és importban. Az 1990-es évek közepétől viszont már érzékelhető, hogy a forgalom bővülésének üteme mérséklődik, illetve stagnál.

Az utóbbi három évben keletkezett külkereskedelmi hiánynak a fele ered a magyar-EU kereskedelemről. Szakértői becslések és a kereskedel-

mi kirendeltségek prognózisa alapján azzal lehet számolni, hogy csatlakozásunk remélt időpontjáig az EU-ból jövő import legalább olyan gyorsan nő, mint az oda irányuló export. Alapvető probléma tehát, hogy a középtávú gazdaságpolitikai program makrogazdasági követelményei (növekedés, fizetési mérleg) az export-import folyamatok oldaláról miképpen valósíthatók meg: a versenyképesség javításával, az export-import ütemkülönbség kedvezőbb alakításával.

Az exportorientált kormányzati lépéseknek döntően a versenyképes árualapok létrehozására, az export ösztönöztségének javítására, a pénzügyi-finanszírozási feltételek, a vállalkozások fejlesztési lehetőségeinek megerősítésére, a külföldi befektetések ösztönzésére kell irányulnia.

A külpiaci mozgáster bővülése

Középtávon a nemzetközi gazdasági konjunktúra várható alakulása, továbbá az integrációs és szabadkereskedelmi megállapodásaink által nyújtott keretek kedvező értékesítési lehetőségeket biztosítanak a magyar exporttermékek számára. A konjunkturális helyzet és a nemzetközi mozgáster által nyújtott értékesítési lehetőségek kihasználása alapvetően a hazai termelési és közgazdasági szabályozó feltételek alakulásától, a versenyképes árualapok meglététől, ill. növelésétől, és döntően az exportérdekeltségtől, valamint az exportfinanszírozási háttér alakulásától függ.

A fejlett ipari országokban a gazdasági fellendülés kedvező irányzata valószínűsíthetően középtávon is jellemző marad. A számunkra legfontosabb piacot jelentő Nyugat-Európában kiegyensúlyozott, három % körüli gazdasági növekedéssel számolhatunk. Az Egyesült Államokban mérséklődik a fellendülés üteme, Japánban erőteljesebb gazdasági növekedés várható.

A volt szocialista országokban a gazdasági teljesítmény változását tekintve lényegében a korábbi irányzatok érvényesülnek. A kelet-közép-európai országokban általános a gazdasági növekedés, a szovjet utódállamok továbbra is – különböző mélységű – gazdasági válsággal küzdenek. A magyar export bővítésének potenciális feltételei tehát adottak, kihasználásuk azonban bizonytalan, különösen a FÁK országok esetében. A magyar export viszonylati szerkezetében a CEFTA-országok súlya növekvő, a FÁK részarányának bővülése kivitelünkben középtávon sem várható.

A fejlődő országok egy része a világgazdaság legdinamikusabban növekvő régióját jelenti. Az országcsoport súlya kivitelünkben folyamatosan csökkent. Jelenlegi piaci jelenlétünk és korábbi jó piaci pozícióink visszaállítása révén azonban van esély exportunknak az import növekedését megközelítő mértékű növelésére.

A nemzetközi árukereskedelem növekedése felgyorsult, további jelentős hat-nyolc %-os volumenbővülés prognosztizálható a nemzetközi árucserre-forgalomban. A külső feltételek tehát nem akadályozzák kivitelünk bővítését, de automatikus biztosítékot sem nyújtanak hozzá.

Minden világgazdasági térség irányában nyitottságot, együttműködési készséget kell tanúsítanunk, ezen belül is főleg a környező országokkal fontos a kapcsolatok intenzív bővítésére törekedni.

Az EU-integráció a magyar gazdaság modernizálásának, a világgazdasági erőközpontokhoz való felzárkózásának ma egyedül lehetséges módja. A kimagaslóan külgazdaság-érzékeny országokban, így Magyarországon is alapvető követelmény a legfőbb gazdasági partnerek társadalmi, gazdasági, jogi, piaci környezetéhez való alkalmazkodás. Ebből a szempontból tehát különösen fontos, hogy miként alakul világgazdasági környezetünk a csatlakozás várható időpontjáig. A fejlett országokat tömörítő OECD – melynek mind a tizenöt EU-tagország a tagja – előrejelzése a következő világgazdasági feltételeket prognosztizálja:

A külső feltételek nem fogják akadályozni,

hogy a magyar gazdaság a vizsgált periódusban, az 1997–2002. években, vagyis középtávon elfogadható pozíciót foglaljon el a világpiacra. Az 1996. év végén készült prognózisok ebből a szempontból kedvező kilátásokat vázolnak.

Az OECD a múlt év decemberében alakította ki a középtávra szóló előrejelzését, amelyben az EU-tagországokban a növekedés gyorsulásával számol. A növekedés azonban a Közösségben változatlanul mérsékelt, három % alatti marad. A tagországokban a maastrichti kritériumok teljesítését szolgáló szigorú monetáris politika ugyanis fékezőleg hat. Középtávon is azzal lehet számolni, hogy mindegyik EU-ország a költségvetési kiadásokat, a közületi fogyasztást visszafogja. Kérdés, hogy a magánszektor várt növekedése kompenzálja-e az állami kiadások csökkenése miatt kieső beruházási keresletet. Mindenesetre az OECD 2002-ig szóló prognózisa az USA 2,1 %-os évi átlagos GDP növekedésével szemben az EU országok ennél gyorsabb – egy-két EU-tagország kivételével (közéjük tartozik figyelemre méltó módon Ausztria is) – 2,7 % körüli fejlődését prognosztizálja. Az Európai Unióban az USA korábrinál kedvezőbb növekedési kilátásai miatt az exporttal mint további dinamizáló tényezővel lehet számolni. Bár a kép teljességéhez az is hozzátartozik, hogy az EU kivitelének alig több mint tíz %-a irányul az Egyesült Államokba. Ezért a jövőben is arra lehet számítani, hogy az EU-nak fontos érdeke a kelet-európai kivitel növelése. A magyar gazdaság számára ezek azért is fontos jelzések, mert jelenleg a számunkra legfontosabb német, osztrák, francia és olasz gazdaság jelentős költségvetési deficittel és munkanélküliséggel küzd. Az EU és Magyarország közötti kereskedelmi és integrációs megállapodások alapján, szakmai becslések szerint, 2002-ig Magyarország exportjában az EU részesedése elérheti, importjában pedig megközelítheti a 70 %-ot.

Az OECD prognózisa az Egyesült Államokban a GDP évek óta nem túl gyors, de egyenletes ütemű növekedésének a folytatódását jelzi. A külkereskedelmi forgalom az OECD szakértői szerint a jövőben is a GDP-nél gyorsabb ütemben, mintegy hét %-kal nő. Ez érvényes az USA-ra is. Japán, négyévi stagnálás után az elmúlt évben ismét növekedési pályára lépett, az OECD szakértői mind a GDP, mind a külkereskedelmi forgalmat illetően az OECD-átlagnál gyorsabb növekedést várnak a felkelő nap országának gazdaságában. Az OECD-prognózis a bizonytalansági tényezők között emeli ki Kelet- s Dél-Kelet-Azsiát, amely változatlanul a világ leggyorsab-

ban fejlődő térsége. Am már 1996-ban is mutatkoztak a növekedési ütem lassulásának a jelei. A növekedést fékező monetáris intézkedések, szigorítások elsősorban ezen országok exportversenyképességét rontották. Egyelőre nem lehet tudni, hogy középtávon miként érinti ez a térség országainak külgazdasági teljesítményeit a japán, az USA- és az EU-beli konkurenssekkel szemben. További bizonytalansági tényező az olajpiac, amely főként az inflációs ráta alakulására van hatással.

A volt szocialista, rendszerváltó országok a világgazdaság, és különösen a világereszkedelem dinamikusabban fejlődő részét képezik. Középtávon azzal lehet számolni, hogy a gazdasági fellendüléssel összhangban ezen országokban nő a beruházási és fogyasztási importcikkek iránti kereslet, ami erősödő exportkényszerrel jár. Ezzel szemben Közép-Európa versenyképessége csökken, elsősorban az OECD- és ezen belül az EU-országokénál magasabb inflációs ráta miatt, melyet nem követnek ezen országok valutáinak árfolyamváltozásai. Számunkra különösen fontos, hogy miként alakul a volt Szovjetunió utódállamainak gazdasági helyzete. A különböző statisztikák és előrejelzések alapján Oroszországban és a FÁK egyéb országaiban a kibontakozás lehetőségei rendkívül bizonytalanok.

Összefoglalva megállapítható, hogy a magyar termékek exportja növelésének legfőbb piaci korlátja az ezredfordulóig alapvetően gyártmányaink ár- és műszaki versenyképessége. A magyar gazdaságot illetően az előrejelzés mind az exportban, mind az importban az OECD-átlagot jóval meghaladó forgalombővüléssel számol.

Kereskedelempolitikai lehetőségek

Kereskedelempolitikailag ösztönzőleg hat a nemzetközi kereskedelmi forgalom alakulására a GATT Uruguay-i Fordulóján elfogadott megállapodás-csomag rendelkezéseinek érvénybe lépése. A liberalizálást célzó tárgyalások tovább folytatódnak, de jelen vannak a növekedést fékező kereskedelempolitikai feszültséggócok is. A kínálgató értékesítési lehetőségek kihasználása, az esetleges protekcionista intézkedésekkel szembeni fellépés erőteljes gazdaságdiplomáciai szervező munkát követel. A gazdaságdiplomáciai tevékenység fő célja a magyar termékek, különösen a munkaigényes áruk piacra jutási feltételeinek további javítása, a kereskedelempolitikai és adminisztratív akadályok elhárítása, a kivívott kedvezmények megőrzése.

Egyik legfontosabb stratégiai célunk a fejlett országokkal folytatott kereskedelmi kapcsolataink további bővítése, a gazdasági kapcsolatok tartós formáinak erősítése. Ennek érdekében folyamatosan figyelemmel kell kísérni a ki nem használt reális értékesítési lehetőségeket, és törekedni célszerű az alvállalkozási, beszállítási lehetőségek maximális használására, különös tekintettel a multinacionális vállalatok hazai beszállítói hálózatának kialakítására. Exportunk bővítésének jelentős tartalékát jelentik a szolgáltatások és a munkaerőexport. A nemzetközi együttműködés egyes területein lehetséges a megfelelő viszonyossági gyakorlat kialakítása.

Az Európai Unióban teljes jogú tagként történő részvételünk hazánk további fejlődése szempontjából meghatározó jelentőségű. A csatlakozási tárgyalások megkezdéséig a gazdasági átalakulás olyan ütemét kell megteremteni, melynek nyomán gazdaságunk olyan állapotot ér el, hogy az Európai Unió szempontjából tagságunk elfogadható és kiszámítható tehertételt jelentsen. Csatlakozási lehetőségeink szempontjából gazdasági téren legfőbb feladataink a magánosítás mielőbbi befejezése, a közös mezőgazdasági politikához történő fokozatos illeszkedés és a jogi harmonizáció, a közösség egységes belső piacra vonatkozó szabályainak átvétele.

Minimális feltétel annak elérése, hogy az EU-tagállamaival szemben meglévő fejlettségbeli különbségeink ne növekedjenek, legalább a közelítés perspektívája érvényesüljön. Kiemelt feladat, hogy minden szinten kellő hangsúllyal mutassuk be a felkészülési folyamatban elért eredményeket, ugyanakkor törekedni kell annak nemzetközi kidomborítására is, hogy csatlakozásunk milyen előnyökkel jár az EU tagországai számára.

Fontos stratégiai feladatunk a *keleti piacokon* szerzett pozícióink megtartása, ill. javítása, áruforgalmunk további bővítése ezen országokkal. Ezt a célt szolgálja az egyezményes kapcsolatok kiépítésének meggyorsítása, a kereskedelmi kapcsolatok feltételrendszerének javítása, különös tekintettel a CEFTA-együttműködés tökéletesítésére. Középtávon a külkereskedelmi forgalom átlagosnál nagyobb mértékű növekedésére elsősorban a szomszédos volt szocialista, ill. a CEFTA-országok viszonylatában számíthatunk.

A fejlődő országokkal kapcsolatos kormányzati szerepvállalás leglényegesebb elemei a következők: A legfontosabb régiókra vonatkozó önálló stratégia kidolgozása, az exportfinanszírozás, a hitelezés és kockázatbiztosítás kínálatá-

nak bővítése, az exportpromóciós eszközrendszer fejlesztése, újabb programok indítása, a kirendeltségi hálózat gazdaságdiplomáciai és információáramlást segítő tevékenységének fokozása

Külkereskedelmi előrejelzés

Az ipari vámszabadterületek és a *külkereskedelmi áruforgalom* 1996. évi adatai alapján az elmúlt évben a kivitel értéke 16 Mrd USD-ra, a behozatal 18,7 Mrd USD-ra emelkedett. A bruttó külkereskedelmi passzívum 2,7 Mrd USD volt.

Középtávon, az 1997–2002. közötti időszakban az export alakulása alapvetően a belgazdasági feltételek függvénye. Amennyiben a kivitel segítő érdemi gazdaságirányítási intézkedések megszületnek, és nem következik be külpiazi feltételeinkben drasztikus romlás, akkor elérhető, hogy a kivitel évi kilenc-tíz %-kal növekedjen az import tíz-tizenegy %-os növekedése mellett. A külső és a belső feltételek egyidejű kedvező alakulása esetén a múlt évi 2,7 Mrd USD összegű külkereskedelmi áruforgalmi passzívum 2002-re fokozatosan 1,5 Mrd USD-ra csökkenthető. Szakértői becslések alapján kedvezőtlen esetben a külkereskedelmi forgalom hiánya az ezredfordulón elérheti a négy Mrd USD-t is. Az optimista változathoz képest tehát mintegy 2 Mrd USD-ral rosszabb éves áruforgalmi egyenleg is bekövetkezhet. A remélt csatlakozás időpontjáig a *legsúlyosabb konfliktusnak* az tűnik, hogy Magyarország EU-ba irányuló kivitelének növekedéséhez a társulás rendszeréből adódó eszközök már csak egyre kisebb impulzust szolgáltatnak, miközben az importrendszerünkbe épített fékek mind korlátozottabb hatásúak. A Társulási megállapodás értelmében Magyarország és az EU közötti vám- és kvótarendszer néhány éven belüli lebontása a versenyviszonyokat illetően olyan helyzetet teremt, mintha EU-tagok lennének. Emellett a behozatal növekedése a gazdaság magas importigényessége miatt is csak lassan és hosszabb távon mérsékelhető.

A behozatal változását erőteljesen befolyásolja a GDP és az ipari termelés dinamikus növekedése, a termelés importigényessége, az export importtartalmának alakulása, a lakossági fogyasztás jelentősebb bővülése, továbbá a beruházások volumenének évi átlagos tíz-tizenkét %-os növekedése.

Az import alakulását alapvetően befolyásolják a következő tényezők:

Az EU-ból származó *magyar import* esetében folytatódik a vámlebontás. A Társulási Szerződés alapján a 2000. év végéig fokozatosan felszámoljuk az EU-ból származó ipari termékekre alkalmazandó kvótákat. A vámleépítés jelentős mértékben előrehaladt, az ún. „normál“ és „gyorsító“ listán szereplő vámokat már leépítettük. Jelenleg az ún. „lassító“ listán szereplő termékek vámleépítése folyik és a magyar szempontból „érzékeny“ szektorok időleges védettségét biztosítja (fogyasztási cikkek, járművek, fémárúk stb.)

A Társulási Szerződés előírásai szerint a fogyasztásicikk-globálkvóta, vagy az egyedi importengedélyezés formájában megvalósuló importengedélyezési gyakorlatot 2000-re fel kell számolnunk. Bizonyos lehetőségeket ad számunkra, hogy a társulási szerződés az importban engedélyköteles termékkör liberalizálására fokozatos ütemet ír elő. Ennek megfelelően 1997 végére a termékkör negyven %-át kell liberalizálnunk. (1997. január 1-én 13 %-ot liberalizáltunk), a maradék hatvan % a 2000. év végére kell, hogy kikerüljön az engedélyezési kötelezettség alól. Lehetőség nyílik így a liberalizálás ütemének és az abba bevont termékek körének meghatározásával bizonyos piacvédelmi rendszer időleges fenntartására.

1997. január 1-vel a *vámmal azonos értékű terheket* (vámkezelési és statisztikai illeték) véglegesen felszámoltuk, ismételt bevezetésükre nincs lehetőség.

Az Európai Megállapodás rendelkezéseinek fokozatos, végül teljes végrehajtásával az importfolyamatok fékezését szolgáló piacvédelmi eszköztár és alkalmazásának lehetősége az ipari termékek kereskedelmében létrejövő teljes szabadkereskedelemmel lényegében megszűnik a magyar-EU viszonylatban. Az *ipari termékek kereskedelmében* eddig a magyar fél előnyére megmutató *aszimmetria az elkövetkező években ellenkező irányban fejti ki hatását*. A teljes jogú EU-tagságra vonatkozó törekvésünk tükrében azonban ez szükséges és elkerülhetetlen folyamat.

A *mezőgazdasági termékek* kereskedelmében a helyzet eltérő. A Társulási Szerződés nem tűzte ki célul a szabadkereskedelem megvalósulását az agrárszférában. A magyar fél ezért csak vámkontingensek keretében nyújt kedvezményes piacrajutást az EU számára. Az agráradaptációs tárgyalások során sikerült elérnünk, hogy ezen vámkontingensek nagyságrendje nem emelkedik, a kedvezményes vámszintek pedig tovább nem

csökkennek, sőt a preferencia mértéke az alkalmazásra kerülő MFN vámokhoz viszonyítva mérséklődik.

A magyar EU agrárkereskedelemben az elmúlt évek során bekövetkezett export/import arányromlás a továbbiakban várhatóan nem folytatódik, sőt a magyar mezőgazdaság-élelmiszeripar versenyképességének növelésével és az EU részéről alkalmazott importterhek csökkentésével az agrárkereskedelmi szaldó javulása is feltételezhető.

Ennek a teljes magyar-EU kereskedelemre való hatása azonban mérséklődik, mivel az elkövetkezendő években várhatóan folytatódik a teljes magyar exporton belül az ipari termékek részarányának növekedése.

A jelzett kereskedelempolitikai változások alapján önmagában a kereskedelmi mérleg romlása prognosztizálható.

Ezt a helyzetet módosíthatja a külföldi tőkebefektetések exportnövelő hatása, a privatizált vállalatok javuló teljesítménye, valamint az, hogy az ipari termékek teljes ipari szabadkereskedelmét preferáló EU-vállalatok egyre nagyobb számban telepednek le Magyarországon, illetve helyezik ki termelési tevékenységüket. A régió belül kialakuló egységes származási szabályrendszer (páneurópai kumuláció) a 29 ország viszonylatában erősítheti a belső integrációt az ipari termékek kereskedelmében, és áttételesen exportnövelő hatású is lehet.

A turizmus szerepe

Az idegenforgalom fejlesztése kiemelten kezelendő feladat. Aktív részvételünk a világ idegenforgalmi vérkeringésében a gazdasági növekedés élénkítője, potenciális kitörési pont lehet, amely egyúttal a külgazdaság egyensúly javításának egyik fontos tényezőjeként hathat.

A turizmus devizatermelő képessége már most is jelentős (2,2 Mrd USD a központilag regisztrált és becslések szerint legalább négy Mrd USD az összes devizabevétel). Lehetőségeink kihasználásával a devizabevétel megkétszerezhető, ez a fizetési mérlegben távlatilag évi 1,5 Mrd USD-os egyensúlyjavító hatást ígér.

A turizmus a devizához hatékonyan (az átlagosnál legalább húsz %-kal kedvezőbb feltételek mellett) juttatja a gazdaságot. Fizetésimérlegjavító hatása abból a szempontból is nagy, mivel az átlagosnál alacsonyabb az importvonzata. Az exportképességet is javítja, mert a nehezen vagy

nem exportálható termékek és szolgáltatások „láthatatlan” exportjára is módot ad.

Az export bővítése érdekében szükséges intézkedések

A kivitel tartós növelése feltételezi a következő gazdaságirányítási lépések megtételét:

– A 90-es évek elején kialakult egyensúlyhiány egyik oka a reálfelértékelő árfolyampolitika, melynek következtében az alacsony színvonalú exportérdekeltség és -jövődélmezőség miatt életképes kapacitások váltak veszteségesekké, ill. épültek le. A Ft közel három éves reálfelértékelődése közrejátszott a gazdaság magas importigényességének kialakulásában is. Az 1995. évi stabilizációs intézkedések szükségesek voltak. A nagymértékű leértékelés, a csúszó árfolyampolitika, és az import-vámpótlék bevezetése jelentős mértékben járult hozzá a fizetési mérleggel kapcsolatos problémák oldásához.

A forint nominális árfolyamának folyamatos karbantartását a továbbiakban is elkerülhetetlennek tartjuk, a Ft reálfelértékelődését az exportérdekeltség és -jövődélmezőség tartós fenntartása érdekében el kell kerülnünk. Ebből a szempontból kiemelkedően fontos a központi áremelések fékentartása, a bérmegeállapodások létrehozása és betartása, önmérséklet az adóemelésekben, valamint az inflatorikus hatású költségemelkedések kordában tartása. Az exportösztönző hatás az árfolyampolitikával csak szigorú feltételrendszer betartásával érhető el.

– A külgazdasági stratégiai célok elérésének elengedhetetlen feltétele a versenyképes exportárualapok bővítését célzó fejlesztések és beruházások, a termelés és az exportkapacitások finanszírozásának bővítése. A fejlesztéseket, a modernizációt, az exportkapacitások bővítését rendkívül kedvezőtlen módon hátráltatja a vállalkozások tőkehiánya. A magyar kereskedelmi bankok nem rendelkeznek hosszú lejáratú kihelyezhető forrásokkal, a tőkeközvetítő intézményrendszer fejletlen, a kamatok magasak, a bankok kockázattalálló készsége korlátozott. Az exporttermelés-értékesítés banki finanszírozása nem ügyletitípusú, hanem ügyfélcentrikus, így sok esetben a kedvező üzleti lehetőségek kihasználása sem lehetséges. E problémák oldására kedvezményes hitelkonstrukciók létrehozását, valamint a meglévő forrásainak bővítését tartjuk szükségesnek.

A rugalmatlan és drága forrásokat nyújtó bankok nem segítik az exportra termelő vállalkozások üzleti kibontakozását. Az exportfinan-

szírozás intézményrendszere fejlesztésével érhető el, hogy a magyar exportőrök versenyhátránya csökkenjen. Ezt szolgálja, az EXIMBANK Rt. és a MEHIB Rt. feltőkésítése, hitelezési és garancia-vállalási kereteinek növelése.

– A költségvetési és adópolitika az elmúlt években és 1997-ben is jelentős erőfeszítéseket tett az elvonások GDP-ben mért súlyának mérséklésére. Ennek következményeképpen az adóbevételek GDP-hez viszonyított 1990. évi 53 %-os aránya 1997-re várhatóan 44–45 %-ra mérséklődik.

Az EU-hoz való csatlakozás, az integráció sikere alapvetően függ attól, hogy az adópolitika az üzleti szektor terheinek csökkentésével képes-e hozzájárulni ahhoz, hogy a gazdaság a különböző piacvédelmi rendszerek leépítése után is megfeleljen a közösségi verseny által támasztott követelményeknek. A magyar adóbevételek GDP-ben mért aránya az EU átlagánál öt-hat %-kal nagyobb. Gond az is, hogy az EU-periféria országainál (pl. Görögország, Spanyolország) az adóterhelés lényegesen (tíz %-kal) magasabb, miközben elsősorban velük versenyezzünk a tőke vonzása érdekében.

A versenyképesség javítása szempontjából kritikus pont a bérköltségekhez kapcsolódó befizetések magas színvonala, amely 1997-ben a TB járulékkulcsok csökkentése ellenére az egészségügyi hozzájárulás bevezetése miatt átlagban növekedett, elsősorban a bérigényes ágazatokban. Ezek közül egyes iparágak, pl. a textilipar az exportban is jelentős súlyt képviselnek. A társadalombiztosítás járulékkerheinek érdemi csökkentését hozó reformja tehát a versenyképesség javításának fontos feltétele.

A megtakarítások ösztönzése érdekében az adószervezetben a fogyasztást terhelő adók arányának növelése indokolt a jövedelemadókéval szemben.

A társasági adóban az Unióban bejegyzett cégek vonatkozásában a tőkebevonást megkönnyítő adózási feltételek bevezetése szükséges. A személyi jövedelemadó rendszerben az egyéni vállalkozók adózási feltételeinek egyszerűsítése, a valorizációs mechanizmus bevezetése, az egyes jövedelmek vonatkozásában semleges adófeltételek megteremtése célszerű.

Az általános forgalmiadó-rendszerben a felső kulcs csökkentése, a versenyképességet a finanszírozási költségek növelésével rontó adófizetési rendszer átalakítása lenne szükséges.

– A különböző gazdaságfejlesztési és exportpromóciós feladatokra (kereskedelem- és

műszaki fejlesztésre, befektetések és beruházások ösztönzésére) középtávon évente legalább húsz Mrd Ft költségvetési támogatás szükséges. Az e célokra fordított összeg azonban csak minimális mértékű. A széles körű szerkezetfejlesztő programok beindításához, a külföldi befektetők figyelmének felkeltéséhez, az exportőrök és az idegenforgalom számára szükséges nemzeti propaganda megvalósításához, valamint az ország arculatának javításához lényegesen bővülő forrásokra lenne szükség.

A gazdaságfejlesztési Célelőirányzatból 1996-ban finanszírozható 9,5 Mrd Ft (1997-ben 7,5 Mrd Ft) az összes exportra vetítve mindössze 0,3 %-ot jelent. A gazdasági-szerkezetváltást, a befektetésösztönzést és a kollektív exportserkentést jelentő támogatás tehát rendkívül szerény mértékű. A megsokszorozódott exportőrök, a külpiazi tapasztalatokkal nem rendelkező, szűkös pénzügyi helyzetben levő kis- és középvállalkozások piacra kerüléséhez pedig gyakorlatilag ez az egyetlen központi támogatási forrás.

Hazánk tranzitszerepének növelése

Magyarország alapvető érdeke, hogy a gazdaság modernizációs tőkeinjekcióhoz jusson, a mélyreható szerkezetváltozások beinduljanak. Alapkövetelmény, hogy a folyó fizetési mérleg hiánya a működőtőke beáramlásával azonos szintre csökkenjen. A pénzügyi keretek tartósan tágíthatók a külföldi működőtőke beáramlásának elősegítésével, speciális fejlesztési és segélyalapok forrásainak elnyerésével, a multinacionális cégek befektetéseinek növelésével és az újrabefektetések támogatásával. Stratégiai cél a hatékony együttműködés a külföldi tőkével, a multinacionális vállalatok magyarországi bedolgozói hálózata kialakításának segítése. Olyan szervesen egybekapcsolt sokszínű és többszintű ipari vállalatrendszerek létrejötte kívánatos, amelyben a világ vezető multinacionális cégeinek magyarországi vállalkozásai és viszonylag kisszámú hazai nagyvállalat képezik a nemzetközileg versenyképes, nagy exportőr szintet; a sok tízezer kis- és középvállalkozás a hazai beszállításra rendezkedik be.

Az exportstratégia fontos eleme a világgazdasági hálózatba való integrálódásunk, Magyarország kereskedelmi tranzitországgá válása. Magyarország gazdaságföldrajzi helyzete lehetővé teszi, hogy hazánk regionális-szubregionális kereskedelmi-szállítmányozás központ, szolgáltatási-pénzügyi közvetítő terep legyen. A tranzit-

szállítások révén nagymértékű devizabevételt érhetnek el. A szállítmányozás üzleti lehetősége ígéretes fejlesztési irányt képez, hiánya jelentős devizaveszteségeket okoz.

A gazdaságdiplomácia és az exportpromóció szerepe

A gazdasági diplomácia eszközeivel is elő kell segíteni a magyar export fokozása érdekében a magyar gazdaság külpiaci pozíciójának erősítését és a vállalkozók piacra jutási feltételeinek javítását, valamint a külföldi működőtőke-importtal összefüggő célok megvalósítását. A külpiaci pozíciók erősítése érdekében a gazdaságdiplomáciának hozzá kell járulnia az ország iránti bizalom erősítéséhez, a vonzó országgép kialakításához, valamint az időnként felerősödő piaci feszültségek (piacvédelem, dömpingügyek) tompításához.

A hazai termelés és az export vállalati szerkezetében végbement változások, a nagyvállalatok felbomlásával nagy számban létrejött, a termelés és az export jelentős részét megvalósító kis- és közepes vállalkozások tőkeerő, szakmai és piaci ismeretek hiányában nem tudják ellátni azt a piacfeltáró, kapcsolatépítő és marketingtevékenységet, amely a hatékony külpiaci munkához nélkülözhetetlen. Mindez fokozott feladatot jelent a *külföldi kereskedelmi kirendeltségi hálózat* számára, amely e cégeket piaci információkkal látja el. Egyre növekszik az igény a kirendeltségi hálózat fogadóországok-beli piaci ismereteinek, cégkapcsolatainak és a promóciós munkában szerzett jártasságában levő lehetőségek kiaknázására.

Kirendeltségeink promóciós tevékenységének döntően az alábbi feladatokra kell irányulnia:

- a külpiaci információk gyűjtése, feldolgozása, elemzése, az exportlehetőségek feltárása, ezen információk továbbítása a magyar vállalkozói kör számára,

- a magyar vállalkozók széles körű tájékoztatása a konkrét üzleti lehetőségekről, az üzletközvetítés rendszerszerű biztosítása a kamarai, a vállalkozásfejlesztési rendszer, valamint a vállalkozói és szakmai érdekszövetségek információs csatornáin keresztül,

- konkrét lehetőségek feltárás az adott országban vegyesvállalatok magyar részvétellel történő megvalósításában, magyar vállalkozók részvételének elősegítése az adott országban folyó privatizációban,

- koncessziók, tenderek, kormányzati beszerzések elnyeréséhez szükséges információk gyűjtése és részvétel esetén gazdaságdiplomáciai támogatás biztosítása,

- a volt szocialista országokban fennmaradt kinnlevőségeink leépítése során olyan konstrukció kialakítása, amelyek a külkereskedelmi forgalmat is bővítik,

- a kereskedelemfejlesztési rendezvények, akciók (kiállítások, vásárok, üzletember találkozók) szervezése, szakmai segítése, a helyi kisvásárokon a magyar részvétel lehetőségeinek feltárása, az üzleti kapcsolatépítés elősegítése.

Minél több új külföldi befektető Magyarországra vonzása érdekében a potenciálisan tőkeexportőr fejlett országokban folytatni kell az ún. országkampányt, amely a külföldi befektetők és üzletemberek országunkról alkotott képét, ismereteit bővíti. Ennek érdekében bővíteni kell a szükséges információs és propagandaanyagok számát, ebbe a munkába fokozottan be kell vonni a különböző kamarákat. Emellett az idegenforgalmi bevételek növelése céljából erősíteni kell a nemzeti propagandánkat, a kereskedelmi kirendeltségeken, a kereskedelemfejlesztési akciókon keresztül aktív ország „image” javító kampányt kell beindítani.

A befektetési és kereskedelemfejlesztési program nem valósítható meg hatékonyan működő külpiaci szervezet nélkül, amelynek a fenntartásához a folyamatban levő átszervezés után is további jelentős állami források kívánatosak.

A külföldi működőtőke-beáramlás várható alakulása

1997-ben mintegy 1,5–2 milliárd működőtőke beérkezéssel számolunk. Az 1998–2002 közötti időszakban a tőkebevonás értékét évi két milliárd USD-re becsüljük.

A prognózis megvalósításának feltételei:

- Kiszámítható, exporttípusú növekedés-ösztönző szabályozás.

- Biztosítani kell elsősorban a zöldmezős beruházások technológiai igényeit szolgáló infrastrukturális fejlesztéshez való hozzájárulást.

- Segíteni kell a háttérpari beszállítók integrálását a nagy külföldi befektetők külpiacon értékesülő termelésébe. A működőtőke bevonás ösztönzésére, a háttérpari fejlesztésének támogatására több pénzeszköz felhasználása szükséges.

– A tőkebevonás feltételeit javító ipari parkok fejlesztése.

Az ipari parkok létrehozása az elmaradt régiók és iparhiányos térségek felzárkózásának adja meg a lehetőséget. Jelenleg tárcaegyeztetés alatt áll az 1997–1999. évekre vonatkozó ipari park fejlesztési program.

– A kis- és közepes méretű vállalkozások versenyképességének javítását szolgáló fejlesztések.

A kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló beruházási hitelek kamattámogatásának 1997. évi, ill. további évekre vonatkozó fedezetének biztosításáról a Kormány e szektor fejlődésének támogatásáról szóló határozata intézkedik.

– Korszerű marketingeszközök alkalmazása.

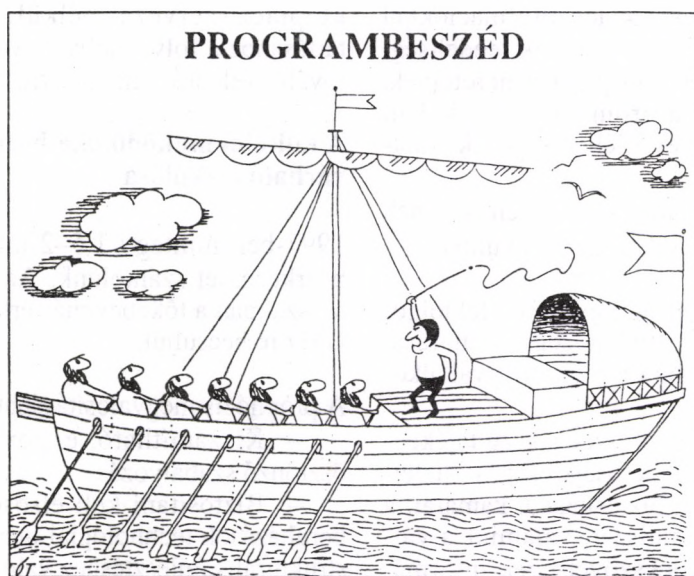
Az IKIM új, aktív módszereket alkalmazó befektetésösztönzési akcióprogram indítását tűzte ki célul a nagy tőkeerős külföldi befektetők célorientált bevonása érdekében. A fejlett országokban már kipróbált és sikerrel alkalmazott módszerek és marketingeszközök felhasználásával kíván külföldi működőtőkét vonzani az exportorientált területekre, ill. új zöldmezős beruházások megvalósításához. (Kiemelten fontos a tőkebevonás szempontjából ígéretes ágazatokat bemutató tanulmányok készítése, infrastr-

strukturális, logisztikai környezet fejlesztése, promóciós programok stb.)

*

A fentiekből láthatóan 2002-ben – a borúlátó scenárió szerint – 3–3,5 Mrd USD érték között is alakulhat a kereskedelmi mérleg hiánya. Ezt részben vagy egészben semlegesítheti a becsült 2 Mrd USD összegű működőtőke bevonása, valamint az idegenforgalom 1,5 Mrd USD-re becsült aktívuma.

Az EU-ban való tagság – amely legkorábban 2002. január elsején kezdődhet – az első időszakban várhatóan a kereskedelmi mérleget továbbrontó hatással jár. Az Unión belüli korlátlan verseny és a reményeink szerint jelentős ütemű magyar gazdasági növekedés mindenképpen a kereskedelmi passzívum emelkedése irányába hat. Emiatt is alapvető fontosságú, hogy Magyarország már a tagság első éveiben legalább évi 2–3 Mrd USD összegű EU nettó átutalásokkal részesüljön az EU strukturális alapjaiból, valamint agráralapjaiból. A kereskedelmi mérlegnek a csatlakozással tovább növekvő hiányát ezek az átutalások képesek ellensúlyozni.

– Sajnos, most mindannyiunknak áldozatot kell hoznunk!...

Tót Gyula rajza